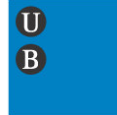

IDECE

Institut per al Desenvolupament
de les Comarques de l'Ebre

Fundació

Bosch i Gimpera

Universitat de Barcelona

Estudi qualitatiu sobre
les percepcions
econòmiques dels
agents econòmics i
institucionals de les
Terres de l'Ebre.

FASE II

Novembre 2008

Estudi qualitatiu sobre les percepcions econòmiques dels agents econòmics i institucionals de les Terres de l'Ebre

Germà Bel

Catedràtic d'Economia Aplicada de la Universitat de Barcelona
18 de novembre de 2008

Índex de Continguts

Antecedents

Objectius

Metodologia

Presentació

Entrevistes: Anàlisi detallat i Identificació de les directrius més rellevants

Les Terres de l'Ebre

Medi ambient

Agricultura

Situació geogràfica

Infraestructures i serveis

Infraestructures de mobilitat i comunicació.

Distribució de serveis

Mercat laboral

Formació

Mà d'obra

Govern

Despesa pública

Vegueria

Perspectives econòmiques a deu anys vista

Turisme

Perspectives de futur

La innovació com a eina de desenvolupament

Altres dèficits

Els camps de golf com a símptoma

L' aigua i la indústria

Política d'incentius empresarials

Conclusions

El sentiment identitari

La possibilitat d'incidir en el territori

1. Antecedents

- L'Institut per al Desenvolupament de les Comarques de l'Ebre (IDECE) ha volgut realitzar un estudi sobre les perspectives econòmiques de les Terres de l'Ebre, per tal que serveixi per ajudar a definir les orientacions de la política territorial que contribueixin al creixement econòmic d'aquest territori en els propers anys.
- En línia amb aquest objectiu s'ha considerat necessari disposar a més d'una "fotografia qualitativa" sobre les problemàtiques de les Terres de l'Ebre i les vies de solució futura, que haurien de proporcionar un grup seleccionat d'empreses, entitats i institucions representatives de les activitats que es duen a terme a les Terres de l'Ebre.
- D'aquesta manera es pretenen identificar quines haurien de ser, a partir de les percepcions dels agents econòmics ebrencs, les orientacions que poden ajudar a millorar les prioritats de la política territorial del govern.
- Aquest document articula l'anàlisi de la situació de les Terres de l'Ebre a partir de les percepcions dels seus protagonistes, és a dir, a través de la participació ciutadana. El conjunt d'entrevistes i enquestes que conformen la base d'aquest document s'han realitzat als agents econòmics més propers a l'objecte d'estudi, ja sigui per raons de pertinença sectorial o d'activitat professional.

2. Objectius

A nivell global el treball plantejat s'ha proposat els següents objectius:

- Definir la visió existent sobre la situació actual i futura de les perspectives econòmiques de les Terres de l'Ebre.
- Determinar quina és la percepció ciutadana sobre les Terres de l'Ebre.
- Establir si existeix consens al voltant de certes mesures o punts concrets que els sectors econòmics (empresariat, sindicats, institucions) i la població comparteixi de forma majoritària.
- Identificar aspectes envers els quals no existeixi consens.
- **NOTA MOLT IMPORTANT:** El contingut d'aquesta anàlisi qualitativa s'efectua a partir de les opinions expressades pels agents econòmics i socials entrevistats. Per tan, és important tenir en compte que l'anàlisi no te per objectiu reflectir l'opinió de l'equip tècnic, la funció del qual és articular i sistematitzar les percepcions dels agents locals entrevistats.

3. Metodologia

Aquest document es construeix a partir de l'anàlisi de 30 entrevistes realitzades a empreses, entitats/associacions, i Consells Comarcals de les Terres de l'Ebre. Les entrevistes han estat dissenyades per obtenir una mostra que reculli adequadament la diversitat territorial. Per això, s'han efectuat 15 entrevistes al Baix Ebre (Tortosa, Roquetes, l'Aldea i Camarles), 9 entrevistes al Montsià (Ampostà, Sant Carles de la Ràpita, Alcanar, Ulldesconca i la Sénia) , 3 a la Ribera d'Ebre (Mora d'Ebre i Mora la Nova) i 3 a la Terra Alta (Gandesa i Bot). La relativa major concentració al Baix Ebre s'explica pel fet que pràcticament totes les entitats privades i els sindicats tenen la seva seu al municipi de Tortosa.

Així mateix, s'han efectuat entrevistes a una gran diversitat de sectors: alimentari, agrari, ceràmiques, comerç, construcció, electrònica, metàl·lics, moble, plàstics, serveis de transport o turisme. En la selecció d'empreses i associacions de productors per entrevistar es va donar prioritat a les que havien contestat el qüestionari enviat a empreses i agrupacions de productors (el tractament de l'enquesta escrita s'ofereix en paper adjunt) en la primera fase de tramitació, al hivern de 2008.

➤ **Tècnica**

L'obtenció de la informació s'ha fet mitjançant entrevistes individuals en profunditat, fetes en els mesos de maig i juny. Les entrevistes han estat efectuades pel Dr. Germà Bel (UB), el Sr. Alejandro Brocato (TC), la Sra. Laia Domènech (UB) i el Sr. Xavier Farré (URV), que han format dos equips de composició variable.

La interpretació i la sistematització del contingut de les entrevistes ha estat realitzada per investigadors pertanyents a l'Institut d'Estudis Regional i Metropolitans de Barcelona, i sense cap relació significant amb les Terres de l'Ebre, per tal d'evitar que el resultat sigui influït per concepcions prèvies de l'analista.

➤ **Mostra**

La mostra, consistent en 30 entrevistes, realitzades als diferents agents econòmics del Terres de l'Ebre, pot distribuir-se en dos grans grups: (a) Empresaris i agrupacions de productors, i (b) institucions i associacions representatives.

Empresaris i agrupacions de productors:

1. AGROFRUIT

2. Agustín Roig SA
3. AMITECH
4. Associació de Comerciants de Ferreries
5. Associació de Turisme Rural de la Terra Alta
6. Associació Empresarial d'Hoteleria Ribera d'Ebre
7. Cambra Arrossera d'Amposta
8. Celler Cooperatiu de Gandesa
9. CEMS
10. Colores cerámicos de Tortosa
11. Confraria Sant Carles de la Ràpita
12. CONTREGISA
13. Cooperativa San Alfonso
14. Ellamp Ibérica
15. Federació de Turisme rural de la Terra Alta
16. Federació de Turisme rural de les Terres de l'Ebre
17. HIFE
18. Paviments Asfàltics Móra d'Ebre, S.A.
19. Societat Anònima Manufacturera Òptiques
20. TREISTOR

Institucions i Associacions Representatives:

1. Associació d'Empresaris de les Comarques de l'Ebre (AECE).
2. Cambra de Comerç de Tortosa
3. CCOO
4. Consell Comarcal de la Ribera d'Ebre
5. Consell Comarcal de la Terra Alta
6. Consell Comarcal del Baix Ebre
7. Consell Comarcal del Montsià
8. PIMEC
9. UGT
10. Unió de Pagesos

4. Presentació

El present document constitueix una anàlisi qualitativa de diverses institucions i empreses de les Terres de l'Ebre. Els termes de referència de l'encàrrec limiten la interpretació de les diferents enquestes i entrevistes a la definició d'un esquelet argumental comú que identifiqui quins són els principals reptes i mancances de les Terres de l'Ebre.

L'objectiu és detectar quines són les línees de pensament més esteses i comunes entre la població de les Terres del sud de Catalunya, a fi de poder identificar quines són les idees més compartides. Per tant, l'objectiu d'aquest estudi és analitzar les percepcions dels ebrencs, tant a nivell general com específic.

La majoria d'aspectes que es destaquen al llarg de les entrevistes són factors que es retroalimenten i que aparentment expliquen l'actual estat de les Terres de l'Ebre. Lògicament, apareixen diferents sensibilitats i visions a l'hora d'interpretar la situació i/o les seves causes, ja que s'analitzen diversos sectors econòmics i problemàtiques. Tot i això, el nivell de coincidència és bastant elevat, tenint en compte la diversitat sectorial.

La percepció generalitzada dels agents econòmics és que la majoria de problemes de les Terres de l'Ebre deriven de la manca d'inversió pública. Aquest dèficit és un problema que afecta, directa o indirectament, la major part d'activitats del territori, i se sustenta en dos pilars bàsics: el deficient estat de les xarxes de comunicació (viària, ferroviària i portuària) i telecomunicació (banda ampla); i la dificultat de provisió de serveis bàsics (com l'electricitat o el sanejament). Aquests factors decisius constitueixen un binomi que, ara com ara, afavoreix i potencia la sensació d'aïllament dels habitants de les Terres de l'Ebre.

Aquesta és a grans trets l'opinió quasi unànime dels consultats per a aquest estudi, que subratllen el fet que, tot i tractar-se d'un problema greu, sobretot pel que fa als sectors industrials, no presenta els trets d'un conflicte social, exceptuant les mobilitzacions generades al voltant de la qüestió del transvasament.

Si bé el to general de les entrevistes és crític, pràcticament tots els consultats estan d'acord que, aquesta manca d'inversions és el que ha permès l'existència d'un medi ambient amb un grau de conservació molt elevat, que constitueix el principal generador d'una qualitat de vida molt elevada.

Seria interessant que l'anàlisi del pensament dels agents econòmics i socials de les Terres de l'Ebre servís de base per a la reflexió i el debat entre tots els agents implicats (especialment l'empresariat i el món polític), permetent orientar i impulsar polítiques i actuacions de millora en el futur.

5. Entrevistes: Anàlisi detallat i Identificació de les directrius més rellevants

- **Les Terres de l'Ebre, en conjunt**

Actualment, les perspectives empresarials a les Terres Ebre es troben en un moment de canvi. El repte actual al que s'enfronten les activitats econòmiques al territori és aconseguir subsistir als canvis de tendència que s'estan produint actualment, derivades tant de la situació de l'economia espanyola (especialment en un context de crisi d'un dels principals sectors de l'economia, la construcció, i els sectors de demanda derivada del mateix) i internacional (amb l'entrada de noves economies al mercat internacional).

A grans trets, allò que els entrevistats perceben en major nombre d'ocasions com a avantatge és la qualitat del medi ambient, i el principal desavantatge, tot i que en aquest cas resulta més difícil destacar-ne només un, és la manca d'una bona xarxa d'infraestructures de comunicació. Per tant, la major part d'aquest estudi gira en torn a la següent disjuntiva: La elevada qualitat de vida de la que es gaudeix a les Terres de l'Ebre és conseqüència del subdesenvolupament de les xarxes de transport. L'articulació d'aquesta contraposició és un dels eixos a decidir per tal de poder establir quin és el model de territori desitjat. Serà doncs, per aquests punts, per on s'iniciarà l'anàlisi:

- ✓ **Medi Ambient**

Com s'acaba de exposar, el fet que no existeixi una bona xarxa de comunicacions és el que ha propiciat que els habitants de les Terres de l'Ebre gaudeixin d'un medi ambient lliure de contaminacions. De fet, pràcticament tots els preguntats consideren el Delta i el riu Ebre en el seu conjunt com els majors atractius de les Terres de l'Ebre, alhora que suposa l'element generador de la qualitat de vida i de part de la riquesa del territori.

Moltes són les activitats econòmiques que es desenvolupen al Delta, o bé que tot i no desenvolupar-se en la desembocadura, la seva realització hi influeix d'una forma o una altra manera. Els reptes que l'assetgen, per tant, afecten a diferents col·lectius i són d'àmbits diferents.

Existeixen tensions al voltant de quin és l'ús principal que ha de tenir el Delta i el riu. Per una banda, hi ha qui vol desenvolupar activitats turístiques, entre d'elles fer-lo navegable. D'altra banda, s'hi troben aquells que lluiten per la seva preservació. Tot i que no existeix consens en aquest punt, són moltes les veus que perceben que una sobreprotecció del Delta aniria en detriment de les activitats econòmiques. Es destaca en repetides ocasions que la coexistència d'usos és perfectament possible, i que permetre un desenvolupament turístic del riu no té perquè anar en contra de la preservació de la seva riquesa.

✓ Agricultura

L'agricultura suposa un dels elements claus per entendre el territori de les Terres de l'Ebre. És molta la tradició existent i la població que s'hi dedica actualment, però a diferència del que succeïa fa uns anys, els entrevistats del sector agrari afirmen que no és possible subsistir únicament del treball de la terra. És una producció tan depenent de les ajudes al sector (especialment europees) que pocs són els que poden viure exclusivament de treballar la terra. És fa necessària, per tant, l'existència d'economies mixtes. Per exemple una possible solució per incrementar els ingressos de la gent que es dedica a l'activitat rural pot ser l'aprofitament de les terres pel turisme rural.

Els problemes que més es registren en aquest camp són els rendiments decreixents de la terra i certes plagues, com la mosca negra, la proliferació de macròcits o la del cranc roig americà.

Des del sector agrari existeix un fort interès per la biodiversitat, especialment des de que no es dediquen només a una sola activitat.

● SITUACIÓ GEOGRÀFICA

Aquest tema constitueix un teló de fons en totes les entrevistes realitzades. Resulta contradictori que un territori de localització teòricament estratègica es trobi tant aïllat com és el cas de les Terres de l'Ebre. Tot i tenir una ubicació molt privilegiada (en l'arc Mediterrani, i amb unes coordenades equidistants a Barcelona, València i Saragossa), la distància en quilòmetres no guarda relació amb el temps que es triga a recórrer: la mobilitat és bastant o molt difícil a la zona.

La sensació d'aïllament dels ebrencs es materialitza en la idea que viuen a esquenes de la resta de Catalunya. El fet d'estar aïllat gaudint d'una localització -tècnicament- estratègica a nivell estatal i mediterrani porta a pensar que l'aïllament es deriva d'una manca d'inversió per part de les diferents administracions amb competències al territori. Tots els entrevistats assenyalen que el fet de no tenir una bona planificació en infraestructures ni en pressupostos, és conseqüència de no tenir una Administració propera al territori i amb competències pròpies, tal i com es veurà més endavant.

● **INFRASTRUCTURES I SERVEIS**

La manca d'inversió a les Terres de l'Ebre és un problema que afecta, directament o indirectament, d'una o altra forma, la major part de la població i se sustenta en dos pilars bàsics: el deficient estat de les xarxes de comunicació (ja sigui viària i ferroviària) i telecomunicació (Banda Ampla), i la dificultat de provisió de serveis bàsics (com la l'electricitat o el sanejament).

Aquests factors decisius constitueixen un binomi que, ara com ara, afavoreix i potencia la sensació d'aïllament dels habitants de les comarques limítrofs del sud.

✓ Infraestructures de mobilitat i comunicació

Les infraestructures suposen un dels temes centrals del territori, on la opinió general és pràcticament la única que existeix: hi ha un ampli consens a l'hora de destacar que existeix un gran dèficit d'infraestructures de mobilitat i transport, tant a nivell local com interautonòmic.

A l'hora d'apostar per quin ha de ser el mitjà que s'hauria de desenvolupar, no obstant, es dóna una divergència d'opinions. Des de cada sector o empresa particular es prioritza un o altre mitjà, però destaquen la potenciació de les xarxes ferroviàries convencionals i la millora en les carreteres. Existeix plena coincidència en la necessitat d'invertir en la millora d'aquestes dues infraestructures, si bé en funció de les necessitats de cada empresa es tendirà a prioritzar una o altra.

On no hi ha un consens tan ampli, en canvi, és pel que fa al foment del desenvolupament d'un port per a mercaderies, que està molt condicionat per la relativa proximitat o distància dels entrevistats al front portuari. Altrament, les opinions favorables al desenvolupament

d'un aeroport al territori són residuals. A nivell ferroviari, un punt on existeix una plena coincidència d'opinions és que atendre a la necessitat de desenvolupament de la xarxa de ferrocarrils en cap cas implica l'existència de l'AVE. La línia de velocitat alta, a més, passa per la zona però no s'atura.

El que realment fa falta a nivell ferroviari a les Terres de l'Ebre és un bon desplegament del servei de regionals. Per desenvolupar aquests serveis és imprescindible el desdoblament de vies, que permeti la circulació simultània de dos trens en sentits contraris, situació que no es dona en l'actualitat.

Aquesta percepció és àmpliament compartida pels agents ebrencs, però si per alguns la xarxa ferroviària suposa l'element clau per millorar la mobilitat cap a Barcelona i fomentar el turisme, per d'altres, com és el cas d'HIFE, han d'abordar-se amb urgència i prioritat en el temps les actuacions d'intensificació de serveis en el transport públic de carretera

Per tancar aquest apartat, cal citar que es dona una valoració molt positiva a la creació de l'eix de l'Ebre, doncs és una via d'escapament en cas d'accident nuclear, que fa possible comunicar l'interior.

✓ Distribució de serveis

Tant els nuclis urbans com els polígons industrials tenen problemes en la provisió de serveis de les Terres de l'Ebre, que és insuficient. S'han recollit molts testimonis de situacions poc habituals avui en dia, com són els talls en el subministrament d'electricitat durant dies en cas que caigui un xàfec. La situació en els polígons industrials és la mateixa. No es pot garantir el servei a les empreses que es volen instal·lar a la zona.

S'aprecia un descontent de la població derivat del fet que hi ha un desequilibri entre la producció d'electricitat –molt alta- que es fa al territori, i el subministrament, pitjor que en altres territoris de Catalunya. Molts interlocutors insisteixen que hi ha empreses que no es poden instal·lar per manca de capacitat d'expandir el subministrament. Els polígons també tenen problemes en la xarxa de sanejament. Les úniques empreses dels polígons que no presenten problemes són aquelles que s'han creat i han invertit fons privats per crear un sistema propi d'abastament o sanejament. És a dir, les empreses amb auto-provisió no mostren problemes.

Cal destacar que la manca de serveis és present fins i tot en els polígons de nova creació. Les qüestions relacionades amb el subministrament d'aigua i d'electricitat per noves activitats en són un cas de particular importància. Per aquest motiu costa trobar empreses que estiguin disposades a localitzar la seva empreses en aquest polígons.

● MERCAT LABORAL

El mercat laboral de les Terres de l'Ebre no és gaire dinàmic. Dins aquest aspecte poden distingir-se dos apartats:

✓ Formació

Un dels aspectes que generen més descontent entre els entrevistats és la formació dels joves. Des del sector empresarial es destaca la falta de relació entre la Universitat, les escoles de treball i l'empresa. Un altre aspecte considerat és la falta de formació en idiomes, sobretot el baix coneixement d'anglès. Algunes empreses han optat per donar elles mateixes la formació en idiomes que necessiten.

Certs sectors sí gaudeixen d'una escola formativa o universitat propera, com el món de la ceràmica (químics bàsicament, amb la universitat a prop, Rovira i Virgili, i es formen allà, o procedeixen de la Jaume I). Tanmateix, altres activitats econòmiques troben a faltar centres formatius, com és el cas de l'escola agrària que reclamen els pagesos. Per tant, es considera interessant el desplegament de la URV, sobretot si porten més carreres tècniques, però sense descuidar tampoc la formació professional.

Aquesta situació comporta que els joves marxin fora a estudiar, amb l'alt risc de no retorn que això implica. Aquesta fugida de cervells és un dels aspectes que més s'han de treballar per tal de poder arrelar la població al territori. Però l'obligació de desplaçar-se i fins i tot de viure en aquestes altres ciutats, on l'oferta educativa, laboral i d'oci és molt més elevada, comporta uns forts costos socials per les Terres de l'Ebre, ja que en molts casos no es dona un retorn.

Des de la banda institucional, en canvi, s'afirma que existeix una oferta formativa suficient pel territori, reconeixent en tot cas el baix nivell de coneixement de llengües estrangeres. Un dels dèficits més grans es troba en la manca de coneixements d'idiomes, fet que limita molt la capacitat d'expansió d'una empresa en el mercat internacional.

El punt de vista de les institucions respecte al tema de la formació és que s'han anat fent molts cursets de formació per part dels Consells Comarcals, els ajuntaments, els sindicats. De fet, s'arriba a argumentar que és un assumpte ben gestionat, doncs es fan cursos molt variats i els resultats són positius. No obstant, si s'observa l'oferta resulten ser cursos adreçats a la gent amb menys coneixements.

Una impressió que es recull al llarg de l'anàlisi és que la població no està gaire motivada en formar-se, especialment en zones que, com Ribera d'Ebre, tenen grans empreses com les nuclears.

✓ Mà d'obra

La problemàtica existent al voltant de la mà d'obra depèn del sector econòmic observat. Si bé existeix una percepció generalitzada que el nivell de formació és baix, no totes les àrees d'activitat econòmica presenten dificultats a l'hora de trobar mà d'obra. D'altra banda, també són poques les ofertes de treball qualificat.

Bàsicament, les empreses entrevistades afirmen que, davant el baix nivell formatiu dels joves de la regió, opten per dur a terme formació específica des del sí de la mateixa empresa. En aquest sentit, es remarca que el handicap de l'aïllament a nivell empresarial té efectes positius en la producció, ja que la distància a altres focus de la mateixa activitat suposa per a alguns un avantatge. En el món de la ceràmica, per exemple, la mobilitat laboral inter-empresarial dels treballadors, normalment més elevada, es redueix notablement, fet que permet tenir una plantilla amb antiguitat i coneixement especialitzat, elements bàsics per a poder crear articles amb valor afegit.

La qualitat de vida de les Terres de l'Ebre és molt elevada, però és necessari crear un mercat de treball atractiu per tal que els bons treballadors i tècnics s'arrelin al territori.

● GOVERN

Les mancances d'aquesta unitat territorial es donen tant a nivell d'infraestructures, com a nivell econòmic i associatiu. A nivell intern de les Terres de l'Ebre existeixen també moltes diferències entre comarques en l'estat i existència de certes infraestructures o provisions de serveis.

El desig de poder incidir en la planificació és present en totes les comarques i a tots els sectors empresarials. Els forus, creats des de diferents organitzacions, suposen una primera llavor de la voluntat d'incidir en el territori. Es detecta, doncs, la necessitat de tenir una bona organització que conegui les carències i necessitats del territori, i respongui aplicant els recursos més adients, ja que es percep que els recursos amb els que compten les Terres de l'Ebre no estan distribuïts d'una manera equitativa respecte el que es dona a la resta de Catalunya.

✓ Despesa pública

L'empresariat valora bastant negativament els pressupostos de despesa pública per les Terres de l'Ebre. La realitat acceptada és que a les comarques del sud s'està vivint una situació de menys teniment, tan econòmic com social.

Els agents econòmics ebrencs veuen el model de despesa pública en les darreres dècades com la causa del desequilibri territorial català, i perceben que la major part del territori resta en una funció perifèrica de Barcelona i la seva Àrea Metropolitana. Un exemple d'aquesta discriminació és la situació de les Terres de l'Ebre, productores de més del 70% de l'energia consumida al país (amb 3 centrals nuclears, diverses centrals tèrmiques i massificació eòlica) però mancades de serveis bàsics que hipotequen el seu desenvolupament social, econòmic i humà.

Nogensmenys, per alguns existeixen possibilitats de canvi, ja que l'aigua ha donat un paper potencialment més important a les Terres de l'Ebre, degut als macro projectes urbanístics que es planegen per a poder realitzar el transvasament, tal i com es veurà més endavant. Són conscients que la seva disponibilitat d'aigua és el recurs que els està posant al mapa, i que els donarà encara més difusió en el transcurs dels propers anys, però les opinions al voltant del transvasament no són homogènies.

✓ Vegueria

Actuar sobre l'origen, sobre la manca d'infraestructures i sobre el desinterès de les diverses administracions que tenen competències en el territori és una idea àmpliament compartida. Fins i tot es reconeix que les reclamacions que fan des de les comarques de l'Ebre s'enfronten amb un handicap, consistent en l'absència d'una administració més propera a les Terres de l'Ebre, que recollís les seves demandes i les apropés al Govern de la

Generalitat. Una administració específica de les Terres de l'Ebre, més propera al territori, es materialitzaria en una vegueria.

Si bé la coincidència en la necessitat de descentralització de les administracions és generalitzada, les opinions en l'estat d'aquesta matèria no són unànimes. Des de l'AECE es pensa que ja hi ha hagut una descentralització que ha portat Tortosa a actuar com a capital funcional tipus Tarragona, incloent el desenvolupament de la Universitat en aquesta població.

D'altra banda, existeixen massa individualitats que no busquen fer un front comú per fer pressió a les administracions. Falta una visió estratègica de conjunt. La gran importància de la creació de la vegueria s'entén per la valoració que es fa que això reforçaria la dependència dels polítics respecte del territori, donant més pes als interessos territorials en els incentius dels representants polítics. La superposició d'Administracions al territori provoca que es doni un desconeixement institucional que acaba provocant que no es sàpiga a quina administració s'han de fer arribar les reclamacions o peticions.

● **PERSPECTIVES ECONÒMIQUES A 10 ANYS VISTA**

Aquest és potser un dels punts en el qual existeix menys consens. Les percepcions més compartides són aquelles que preveuen que en el millor dels casos la situació no haurà variat gaire en el transcurs de la propera dècada. Està molt difosa també la visió més negativa que creu que d'aquí a uns anys l'economia de la zona anirà a pitjor.

Entre les visions més optimistes i amb més perspectives de futur, potenciar el turisme sembla l'activitat econòmica amb més perspectives de futur davant el declivi de certes activitats tradicionals del territori.

✓ Turisme

S'aprecia un desig generalitzat de que les perspectives de les Terres de l'Ebre deixin de ser-ho per convertir-se en realitat. Per a fer-ho, un dels instruments que podrien dur a terme és potenciar l'ús turístic del riu. La millora i l'habilitació de zones per accedir al riu respectant la natura i el paisatge.

No obstant, es reclama una certa capacitat de decisió en el desenvolupament del sector turístic. La conservació del medi i la prohibició de dur a terme certes activitats en el Delta porta a pensar que moltes decisions es prenen segons els interessos de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, i no pas perquè siguin interessos per l'Ebre.

✓ Perspectives de futur

Les previsions de desacceleració de l'economia, l'encariment del preu del cru, i l'aparició de noves economies en el mercat internacional (que suposen una forta competència de preus) conformen un escenari diferent pel futur de les Terres de l'Ebre. En la seva major part, els empresaris i les associacions de productors perceben el turisme i el servei com les vies per garantir el creixement econòmic, però lluny del que podria arribar-se a pensar, la construcció no s'erigeix com un pilar desitjat per a l'economia.

Aquest argument es porta fins el punt d'afirmar que la crisi immobiliària ha arribat just a temps d'impedir que les Terres de l'Ebre patís el que ha patit la Costa Brava i es convertís en un Lloret de Mar. L'Associació d'Empresaris de les Comarques de l'Ebre s'afirma que el territori és encara verge industrial i turísticament, gràcies a l'arribada de la crisi immobiliària.

Els darrers anys s'han succeït a l'empara d'una conjuntura econòmica favorable, que ha fet de la construcció un element clau del desenvolupament del país. La salut de l'economia de les Terres de l'Ebre, en aquest escenari, ha aconseguit mantenir-se. El futur està per definir, però es presenta bastant complicat si no comença a donar-se una gestió més adient dels recursos del territori, per a la qual és necessària una inversió econòmica potent per part de l'administració en la zona.

Els pols de futur, doncs, es perceben majoritàriament en el turisme i els serveis. El problema principal amb el que es troben, no obstant, és que existeix una forta resistència al canvi. Aquests són els principals eixos, però són molts els sectors que troben que s'hauria de fer un millor aprofitament de l'aigua del Delta, per tal que aportés riquesa a la seva població.

Dins les possibles opcions de desenvolupament del sector turístic, existeixen certes diferències entre el grup de representants i el de productors en quant a les iniciatives que es poden dur a terme. Associacions com la Unió General de Treballadors, la Cambra de

Comerç de Tortosa, l'Associació de Comerciants consideren que la creació d'un camp de golf a les Terres de l'Ebre és un element clau per dinamitzar la zona.

Hi ha consciència general que, a causa de la manca de xarxes de comunicació i de l'escassetat de sòl industrial en condicions, poques actuacions poden fer els agents econòmics de les Terres de l'Ebre sense la col·laboració de l'administració, ja que l'aïllament complica la implantació de la indústria i dificulta l'existència d'una bona oferta formativa, que es tradueix en l'expulsió d'una bona part dels seus ciutadans (especialment els joves) cap a municipis més centrals, ja sigui de l'entorn de les Terres de l'Ebre (com per exemple Tortosa) o ciutats més metropolitanes, com Reus o Barcelona.

✓ La innovació com a eina de desenvolupament

Aquestes dificultats, no obstant, no suposen un fre per la capacitat d'innovació que comença a generar-se. Aquesta reflexió, provinent de Comissions Obreres, resumeix un dels grans punts forts del territori. Les Terres de l'Ebre es presenten com un territori amb moltes possibilitats, si és que es fa una bona gestió de les mateixes.

En un context de desacceleració econòmica com és l'actual, la innovació suposa un element clau per subsistir en el mercat. Al llarg de l'anàlisi de les entrevistes s'aprecia com la innovació i el valor afegit al producte es dibuixen com les vies per reactivar l'activitat econòmica a les Terres de l'Ebre. Des dels diferents sectors, són vàries les iniciatives que s'han començat a dur a terme en aquest sentit en els darrers anys.

A mode d'exemple, certs joves han optat per obrir cellers i desenvolupar un turisme relacionat amb el procés de producció del vi. En el sector primari es recullen també altres iniciatives, com la creació d'una indústria alimentària de transformació de cítrics a l'estil de les que tenen a Navarra.

Per una altra banda, la Cambra de Comerç de Tortosa s'ha servit de les experiències comparades per definir quin model de desenvolupament volen. Després d'una visita de prospecció a Rovigo, Itàlia, proposen un model mixt on les activitats turístiques d'un Delta navegable convisquin amb una agricultura respectuosa amb el medi. Moltes altres opinions empresarials del territori no posen expectatives tan elevades en aquest tipus d'experiències comparades, ateses les diferències de condicions i circumstàncies.

Els pagesos de les Terres de l'Ebre, en canvi, tenen la sensació d'haver deixat perdre oportunitats en el passat. El valor afegit és l'únic plus que pot aportar-se a certs productes, com la ceràmica o els conreus com l'arròs. Per això s'estan plantejant iniciatives com agrupar terrenys. També han proposat la creació d'una gran central de compra de gasoil que donés cobertura als pescadors de la costa catalana, amb l'abaratiment de costos que significaria. Una altra estratègia que han seguit ha estat l'ús combinat de veles per no fer tanta despesa de carburant.

Propostes com els vivers d'empreses o la reserva d'una petita quota per a les empreses constructores de petita mida en la licitació d'obres públiques, i realitats com la flexibilització de la jornada laboral per combatre el descens en la demanda denoten la voluntat d'innovació per crear riquesa al territori., i mostren un trencament amb la tendència conservadora que ha observat com les Terres de l'Ebre es mantenia a l'esquena del desenvolupament de Catalunya. D'aquesta manera s'està recuperant l'esperit empresarial que –segons molts– ha restat molts anys oblidat.

● ALTRES DÈFICITS

- ✓ Un símptoma. Els camps de golf com a instrument de promoció econòmica

Des dels representants empresarials, institucions i sindicats es recull amb un sentiment de malestar la no permissió de creació d'un camp de golf a les Terres de l'Ebre, fins i tot quan l'aposta per la seva creació ve sustentada inclús per aquells que no acaben d'estar-hi convençuts (conceptualment), però que són capaços de projectar les necessitats del territori. Des de Comissions Obreres, per exemple, es comenta que el camp de golf seria molt positiu pel futur de les Terres de l'Ebre.

No són l'únic sindicat que no troba lògica aquesta carència. UGT critica que les terres de l'Ebre sigui l'únic territori on no s'autoritza aquest tipus d'instal·lació, encara més sent un lloc on hi ha aigua. La percepció general és que els camps de golfs consumirien molta menys aigua que molts dels cultius que tenen. Es veu com un greuge comparatiu el fet que a les Terres de l'Ebre no existeixi cap camp de golf, amb la gran disponibilitat d'aigua que tenen. Aquesta mancança sembla impossibilitar el bon desenvolupament del turisme, on tècnicament sí existeix molt de futur. En algunes ocasions es considera que les restriccions

mediambientals estan limitant el creixement de les empreses tot restringint activitats que en altres llocs propers es poden fer sense problemes.

Obstacles com aquest (entre d'altres) es relacionen des de certs àmbits amb la manca de comercialització de les comarques del Sud. Des de la Cambra de Comerç s'aprecia el saber vendre el producte com un aspecte en que hi ha moltes mancances i molt de terreny per millorar.

✓ L'aigua i la indústria. La disponibilitat de l'aigua, la impossibilitat d'utilitzar-la

Un altre exemple que mostra la poca capacitat d'incidir en la promoció econòmica de les Terres de l'Ebre es troba dins el món industrial. No deixa de ser curiós pels ebrencs la inexistència en el territori de grans indústries que siguin grans consumidores d'aigua, tenint en compte la disponibilitat d'aigua al territori. D'acord amb la percepció dels entrevistats, la dimensió mitjana de la indústria a les Terres de l'Ebre és petita. També hi ha moltes constructores, nascudes amb el boom immobiliari dels darrers anys. En canvi, no s'ha plantejat un ús industrial de l'aigua, tal i com sí s'ha fet a d'altres zones, com Barcelona o Tarragona.

És a dir, tot i que moltes empreses necessiten grans quantitats d'aigua en el seu procés de producció (com les petroquímiques), aquest tipus d'empreses no s'han localitzat a les Terres de l'Ebre.

Des de l'AECE, ambdós temes mantenen un fort lligam. Així doncs, es percep que es creen indústries que necessiten l'aigua a altres llocs, i en canvi s'hauria de crear més indústria a les Terres de l'Ebre, on hi ha aigua. Sense oblidar, però, que el gran repte de l'administració seria desenvolupament industrial i turístic respectant el medi ambient.

El conflicte de l'aigua podria resumir-se, doncs, amb la reflexió final que fa l'AECE, dient que cal desenvolupar les infraestructures i les xarxes de distribució, tot apel·lant al realisme: solidaritat interterritorial precedida de garantia d'aigua al teixit industrial de les Terres de l'Ebre.

✓ Polítiques d'incentius empresarials

En aquest sentit, l'AECE proposa que es creïn polítiques d'incentius empresarials. Aquests haurien de ser de caràcter financer, no subvencions.

6. CONCLUSIONS

Un cop analitzades les 30 entrevistes realitzades al agents econòmics de les Terres de l'Ebre, s'aprecia com algunes percepcions varien en funció del tipus d'organització on es troben el agents econòmics, però a grans trets pot afirmar-se que si bé el discurs varia lleument entre els diferents sectors, existeix un esquelet argumental i uns objectius comuns.

✓ El sentiment identitari

A les Terres de l'Ebre, degut a les carències del territori (especialment en formació) s'han de realitzar bastants desplaçaments que formen part de la 'mobilitat obligada'. Existeix un fort sentiment de pertinença i arrelament al territori que es desprèn de les entrevistes, i aquest element és molt rellevant, especialment en quant a organització política respecta.

La vegueria té sentit si existeix un sentiment de pertinença. Per a les Terres de l'Ebre significaria tenir representació en el govern, tenir capacitat d'incidir sobre les accions que es planifiquen pel seu territori. La idea de pertànyer comporta un cert sentiment de solidaritat, i aquest serà precisament el punt final que tancarà l'anàlisi.

La solidaritat en torn al tema de l'aigua ha d'existir, i de fet existeix. Es deixa entreveure quan s'aborda el tema de l'aigua, ja que molts empresaris troben que no hi ha solidaritat de doble direcció, ateses les mancances respecte a la capacitat d'expansió i la qualitat de serveis bàsics com els energètics o les telecomunicacions.

El tema de l'aigua és una qüestió central a les Terres de l'Ebre, i per això mereix un incís específic, ja que al voltant de l'aigua giren totes les activitats del Delta i és aquesta la que defineix tot el territori. No obstant, la relació existent entre aquesta aigua i la disponibilitat que d'ella en tenen els habitants i els agents econòmics de les Terres de l'Ebre és poc equilibrada.

✓ La possibilitat d'incidir en el territori

La negociació comença a dibuixar-se com el millor instrument per què les Terres de l'Ebre obtingui reconeixement. La major queixa que es pot extreure de l'anàlisi de les percepcions dels agents econòmics ebrencs es relaciona amb la planificació dels grans equipaments de

serveis públics. El descontent deriva del fet de tenir tots els equipaments que són vistos com a 'nocius' (com tres centrals nuclears i una tèrmica) i que donen servei a tota Catalunya, i patir els problemes derivats de no tenir les infraestructures que per ells serien adients.

Davant aquesta situació, certes oposicions a la planificació i gestió públiques han començat a organitzar-se, donant a conèixer un cert conflicte social, que anteriorment no havia estat present amb tanta força.

Tanmateix, caldria especificar en què consisteixen aquestes posicions (que sovint es denominen de forma despectiva com a 'cultura del no'), en què es materialitzen. Al llarg de l'anàlisi de les entrevistes es fa palès un fort sentiment de solidaritat. L'oposició a certes actuacions urbanístiques o a la implantació de certes infraestructures més al territori no respon a una actitud insolidària, sinó a una que reclama certa coherència social i territorial, és a dir, que cada infraestructura sigui ubicada dins de l'àrea a la que donarà principalment servei. En línies generals, no es tracta tan de "cultura del no", sinó de la percepció d'una conducta asimètrica per part dels governs. És a dir, la percepció que les regles del joc són asimètriques: es vol transferir recursos des de les Terres de l'Ebre cap a altres territoris, però no es vol transferir oportunitats des d'altres territoris a les Terres de l'Ebre.

En particular, el descontent i l'oposició apareixen quan es pretén incidir sobre el territori per a dur a terme actuacions que faran servei a l'Àrea metropolitana de Barcelona. La percepció generalitzada és que la mesocefàlica capital de Catalunya tendeix a deslocalitzar les seves infraestructures, especialment aquelles més estigmatitzades, i només acull aquelles que gaudeixen de cert valor afegit. Aquesta manera d'actuar genera aquestes oposicions, derivades del sentiment de tractament asimètric. Només manca acabar de prendre consciència de quin pot arribar a ser la seva capacitat d'acció i decisió.

Els moviments socials apareguts com a oposició al transvasament mostren un principi de presa de consciència del poder que aquests agents econòmics poden arribar a tenir sobre el territori.

La voluntat d'autogestió, d'incrementar el pes del paper dels agents en les decisions que els afecten és una petició cada cop més present en els diversos sectors. Els forus de discussió creats pels empresaris són una primera llavor de la participació ciutadana per provar de dinamitzar el territori d'una forma sostenible i respectuosa tant amb el medi com amb els

seus habitants, i sembla generalitzada la opinió que aquesta llavor acabaria de germinar amb la creació de la vegueria.

Un cop fets els anàlisis detallats i conjunts de les entrevistes als agents econòmics i polítics ebrencs, es fa evident que existeix un fort sentiment d'arrelament al territori. A més, existeixen unes directrius comuns. Resulta destacable el nombre de coincidències existents en quant a quins són els dèficits i les necessitats de les Terres de l'Ebre, i més enllà d'això, també en les propostes fetes per tal de poder-los cobrir.

Tot i que encara manca una certa capacitat d'organització i acció, la unitat territorial de les Terres de l'Ebre és segurament una de les més cohesionades que es poden trobar a Catalunya. Certament, existeixen moltes individualitats, però és tracta més d'una manca d'agrupació i agregació, que no pas d'una divergència de criteris. Els pols de desenvolupament i les directrius que hauria de seguir les Terres de l'Ebre són compartides de forma pràcticament general, i creix la voluntat de poder participar en les decisions del territori (tal i com denota també al increment d'agrupacions). Políticament parlant, aquesta és la llavor que justifica l'existència d'una institució pròpia amb competències. És a dir, donada la situació, és fa palesa la necessitat d'una vegueria per equiparar les Terres de l'Ebre amb la resta de Catalunya. Tal i com molts empresaris diuen, es demana disposar del mateix entorn i instruments institucionals que tenen a altres territoris de Catalunya.

Aquesta vegueria respondria a la necessitat de l'existència d'una administració realment lligada al territori, en la que els seus representants siguin escollits amb base territorial, que estigués al nivell del sentiment de pertinença a les Terres de l'Ebre que tenen els seus habitants. Així doncs, el repte per aconseguir incrementar el pes dels agents econòmics (ja siguin empresarials o institucionals) en les decisions que afectin les Terres de l'Ebre passarà per l'increment de les capacitats d'innovació, associació i de gestió dels agents locals.